

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อชีวิตของเพศทางเลือกในประเทศไทย*

POLICY AND LAW RELATED TO THE REGISTRATION OF THE CIVIL PARTNERSHIP (SAME SEX) IN THAILAND: A RESEARCH SYNTHESIS

รักพงษ์ แสนศรี

Rakpong Sansri

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding author E-mail: rakpsa@kku.ac.th

Received 10 July 2022; Revised 22 September 2023; Accepted 22 October 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทความวิจัยและวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายการจดทะเบียนคู่อชีวิตของคู่รักเพศเดียวกันในบริบทของประเทศไทย และเสนอแนะการพัฒนางานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาและสังเคราะห์ (Qualitative Method Research) บทความที่เผยแพร่และตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2566 ในวารสารบนระบบฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) และ Google Scholar ที่ศึกษานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อชีวิตของเพศทางเลือก ใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือวิเคราะห์บทความ

* รักพงษ์ แสนศรี. (2566). การสังเคราะห์งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อชีวิตของเพศทางเลือกในประเทศไทย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 3(5), 65-86.

Rakpong Sansri. (2023). Policy and Law Related to the Registration of the Civil Partnership (Same Sex) in Thailand: A Research Synthesis. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 3(5), 65-86.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>



ผลการศึกษา พบว่า มีงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและสังเคราะห์จาก 79 บทความจำนวน 11 บทความ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาจำนวน 10 บทความ บทความวิจัยจำนวน 10 บทความศึกษามิติด้านกฎหมายซึ่งมากกว่ามิติด้านนโยบายที่มีเพียง 1 บทความ ประเด็นที่ศึกษากันมากที่สุดในมิติด้านกฎหมาย ได้แก่ การเปรียบเทียบกฎหมาย การรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสและการจดทะเบียนสมรส ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและวิจัยมากที่สุด รองลงมา คือ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต และกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของสหรัฐอเมริกา และยังพบว่า งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยมุ่งเน้นที่การแสดงถึงปัญหาที่คนกลุ่มคู่รักเพศเดียวกันหรือหลากหลายทางเพศต้องประสบพบเจอกับการไม่มีกฎหมายรองรับการจดทะเบียนสมรสเหมือนคู่รักหญิงชายทั่วไป เนื้อหาและสาระของร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตยังไม่เท่าเทียมกับกฎหมายจดทะเบียนสมรสของคู่รักชายหญิงทั่วไป ข้อเสนอแนะควรศึกษาทัศนคติของประชากรทั่วไปที่มีต่อกฎหมายจดทะเบียนคู่ชีวิตสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อกลุ่มคนเพศทางเลือกได้หรือไม่ ผลการศึกษานี้สามารถใช้ผลักดันให้มีการประกาศและบังคับใช้กฎหมายให้เร็วขึ้น

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย, กฎหมาย, นโยบาย, การจดทะเบียนคู่ชีวิต, LGBTQ

Abstract

The objectives of this article were to examine and synthesize research or academic articles related to the policy or law related to the registration of civil partnership in Thailand and provide recommendations for developing and conducting the research in the area of policy and law with regard to the registration of civil partnership in Thailand. Qualitative method research was adopted. The Thai-written articles relevant to the policy or law related to the registration of civil partnership in Thailand published in 2012 onwards on the Thai Journal Online database including Google Scholar were the population.



Purposive sampling technique was also utilized to obtain the expected articles. Article analysis tool was developed to analyze the data.

The results revealed that only 11 articles were eligible for conducting research synthesis. 10 articles relied on the qualitative method research while 1 article was found to utilize mixed-method research. Legalizing the registration of civil partnership in Thailand was the dimension that had been heavily studied compared to the policy dimension (10 articles). The legal issues that had been greatly examined included comparative laws and the right and protection granted to the same-sex couples. For conceptual framework, the Thai Civil and Commercial Code was mostly used, followed by civil partnership bill, and the US same-sex marriage law. Those 11 articles were found to focus on identifying the problems that same-sex couples had confronted caused by the lack of same-sex couple partnership law. For further research development and direction, it was highly recommended attitude toward legalizing the registration of the civil partnership bill be examined whether or not the Thai population responded to it positively or negatively.

Keywords: Law, LGBTQ, Policy, Research Synthesis, Civil Partnership Registration

บทนำ

ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่สังคมเปิดกว้างและให้การยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังจะเห็นได้จากการจัดการประกวดมิสทิฟฟานี การมีหนังหรือละครที่มีเนื้อหาหรือตัวละครหลักเป็นเพศที่สาม/หลากหลายทางเพศมากขึ้นจนกลายเป็นธุรกิจที่กำลังเติบโตและน่าสนใจ เป็นประเทศที่คู่รักเพศเดียวกันหรือนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางเพศนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะสังคมไทยรวมไปถึงภาคเอกชนหรือธุรกิจจะเปิดกว้าง และให้การยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น เช่น ธนาคารและสถาบันการเงินในประเทศไทยปัจจุบันอนุญาตให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถร่วมกันยื่นขอกู้



สินซื้อบ้านได้ หรือองค์กรธุรกิจบางแห่งประกาศสนับสนุนบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในที่ทำงาน แต่ในแง่ของนโยบายของรัฐบาลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงถูกจำกัดสิทธิหรือไม่ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับเพศชายหรือหญิงทั่วไป เช่น กฎหมายรับรองการจดทะเบียนสมรสของคูรักร่วมเพศเดียวกัน (ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ์ & สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2559; ปาลิดา จิรทิพย์, 2565) ดังนั้น จึงมีการเรียกร้องให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดให้การสมรสของคูรักร่วมเพศเดียวกันเป็นนโยบายและออกเป็นกฎหมายรองรับการสมรสของคูรักร่วมเพศเดียวกันมาอย่างยาวนาน (พรชัย ปานอ่อน, 2559) โดยเริ่มต้นจากกฎหมายไทยหรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และมาตรา 1588 กำหนดเงื่อนไขชายและหญิงสามารถสมรสกันได้เมื่ออายุ 17 ปีขึ้นไป หรือบิดามารดาให้ความยินยอม (พรชัย ปานอ่อน, 2559) ซึ่งกฎหมายไทยกำหนดสิทธิการสมรสจะกระทำเฉพาะเพศชายและหญิงเท่านั้น นอกจากนี้ ตามมาตรา 5 ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บัญญัติว่า “ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดเพศหรือศาสนาโดยย่อมอยู่ภายในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน” และมาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

อย่างไรก็ตาม ในสายตาของชาวต่างชาติประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ถูกมองว่าให้โอกาส ยอมรับ และเปิดกว้างการต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศประเทศหนึ่งในทวีปเอเชีย แต่กลับกลายเป็นว่าได้หวั่นเป็นประเทศแรกของเอเชีย (ที่จริงได้หวั่นเป็นเขตปกครองพิเศษมีชื่ออย่างเป็นทางการ “สาธารณรัฐจีน” หรือ “Republic of China” เป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ “สาธารณรัฐประชาชนจีน” หรือ “the People’s Republic of China”) ที่กำหนดให้การสมรสของคูรักร่วมเพศเดียวกันเป็นเรื่องที่ต้องทำตามกฎหมายในปี 2562 จำนวนประเทศที่มีกฎหมายสมรสของคูรักร่วมเพศเดียวกันจำนวน 32 ประเทศทั่วโลก ประเทศที่มีกฎหมายรองรับการสมรสและจดทะเบียนของคูรักร่วมเพศเดียวกันส่วนใหญ่เป็นประเทศในทวีปยุโรปหรือประเทศในแถบยุโรปตะวันตก (Western European Countries) ประเทศไอร์แลนด์เป็นประเทศเดียวที่ผ่านร่างกฎหมายการสมรสของคูรักร่วมเพศเดียวกันผ่านการทำประชามติ (Referendum) และยังมีบางประเทศที่ยังมีกฎหมายรองรับการแต่งงานของคนเพศเดียวกันแต่ยินยอมให้คูรักร่วมเพศเดียวกันแต่งงานหรือจดทะเบียนในรูปของคู่อภิเษก (Civil Union) เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสมรสเท่าเทียม (Marriage Equality) สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา มีรัฐจำนวน



50 รัฐที่การสมรสของคู่รักเพศเดียวกันถูกต้องตามกฎหมาย (Sansri, Vorasingha, & Samsuwan, 2022)

หากพิจารณาในขอบเขตด้านวิชาการ พบว่า มีจำนวนงานวิจัย บทความวิจัยและบทความวิชาการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัยและนักศึกษาให้ความสนใจที่จะศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในหลากหลายสาขาเพิ่มมากขึ้น เช่น สาขากฎหมาย สาขาการตลาด สาขาบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ สาขาสิทธิมนุษยชน และสาขาสื่อสารมวลชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นโยบายและกฎหมายถือเป็นเรื่องพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตาม ให้ความเคารพ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและทิศทางการวิจัยด้านนโยบายสาธารณะและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยในอนาคต บทความนี้จะทำการศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายรับรองการจดทะเบียนคู่ชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทความวิจัยและวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายการจดทะเบียนคู่ชีวิตของคู่รักเพศเดียวกันในบริบทของประเทศไทย และเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนางานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการสังเคราะห์งานวิจัยและบทความวิชาการในครั้งนี้ คือ หน่วยงาน กลุ่มนักการเมือง และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนร่างพ.ร.บ.การจดทะเบียนคู่ชีวิตของประเทศไทยเร่งการผ่านร่างพ.ร.บ.ดังกล่าว รวมถึงพิจารณาออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมกับการดำรงชีวิตของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมไปถึงนักวิชาการและนักวิจัยที่สนใจศึกษานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนางานวิจัยในทิศทางที่เหมาะสม

การสังเคราะห์งานวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) หมายถึง การรวบรวมความรู้ที่มีอยู่เดิมและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษาและต้องการศึกษา วัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์งานวิจัยคือเพื่อเพิ่มการนำผลการศึกษาไปใช้ (Applicability) และประยุกต์ใช้ได้



ทั่วไป (Generality) รวมไปถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วยกระบวนการรวบรวม (Integration) การสังเคราะห์งานวิจัยได้รับการส่งเสริมให้เป็นแนวทางสำหรับศึกษาหรือวิจัยประเด็นที่มีข้อมูลเป็นจำนวนมากหรือทำความเข้าใจในปัญหาและสกัดผลการศึกษาเพื่อตัดสินใจ (Wyborn, et al., 2018) จากการทบทวนวรรณกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่พบว่า เป็นการศึกษาหรืองานวิจัยที่ยังวนเวียนกับประเด็นในเรื่องเดิม ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก ไม่ได้ตระหนักถึงประเด็นที่นักวิจัยอื่น ๆ กำลังศึกษาอยู่หรือได้ศึกษาไปแล้ว ดังนั้น การสังเคราะห์งานวิจัยทำให้ทราบถึงสถานการณ์ที่แท้จริง รวมไปถึงปัญหา และทิศทางของวิจัยที่ต้องการศึกษาว่าศึกษาประเด็นใดไปบ้าง Sarnkhaowkhom และ Suwathanpornkul (2021) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัย คือ รูปแบบการวิจัยอีกประเภทหนึ่ง มีขั้นตอนและกระบวนการในการวิจัยมีลักษณะเดียวกันกับวิทยาศาสตร์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำตอบและตอบคำถามการวิจัยที่อยากรู้ ด้วยการรวบรวมงานวิจัยในเรื่องนั้น ๆ มาทำการศึกษาและวิเคราะห์ การสังเคราะห์งานวิจัยมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การสังเคราะห์งานวิจัยฉบับสมบูรณ์และงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่มีจากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 2 รูปแบบสามารถตอบคำถามและมีประโยชน์ต่อการศึกษาปัจจุบันและอนาคต

นโยบายสาธารณะและกฎหมายจดทะเบียนสมรสของคู่รักเพศเดียวกันของประเทศไทย

จากการยื่นขอจดทะเบียนสมรสของคู่รักเพศเดียวกัน ณ ที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี 2555 และเจ้าหน้าที่ปฏิเสธคำขอจดทะเบียนสมรสโดยอ้างข้อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติว่าการสมรสต้องเป็นการสมรสระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น และออกเอกสารปฏิเสธคำร้องขอ ส่งผลให้เกิดการผลักดันให้การรับรองสถานะสมรสของคู่ชีวิตเพศเดียวกันและกำหนดเป็นนโยบายแบบรูปธรรมเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เนื่องจากปัญหาการขาดสิทธิต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาเรื่องการขาดสิทธิในการจัดการทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน สิทธิในการทำสัญญาประกันชีวิต สิทธิในการกู้เงินร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ... ขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน หรือปี 2566 กฎหมายรับรองสถานะสมรสของคู่รักเพศเดียวกันยังคงอยู่ในสถานะร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ... เนื่องจาก



กลุ่มสนับสนุนกฎหมายซึ่งร่างขึ้นโดยพรรคการเมืองและข้าราชการ และอีกกลุ่มที่สนับสนุนกฎหมายซึ่งร่างขึ้นโดยองค์กรอิสระและเครือข่ายความหลากหลายทางเพศ มีความคิดเห็นแตกต่างกันในสาระสำคัญของร่างกฎหมายการจดทะเบียนคู่อภิเษกของไทย ส่งผลให้การกำหนดนโยบายการจดทะเบียนคู่อภิเษกในประเทศไทยล่าช้าออกไป ทำให้งานวิจัยด้านมิตินโยบายยังไม่สามารถทำได้มากนัก

ด้านกฎหมาย การสมรสของคู่รักเพศเดียวกันขัดกับหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1448 ที่บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” และยังมีมาตรา 1457 ที่บัญญัติว่า “การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้นทำได้” ทำให้ไม่มีกฎหมายรองรับการสมรสและใช้ชีวิตร่วมกันเช่นเดียวกับคู่รักชายหญิง ทำให้เกิดความเสียเปรียบด้านสิทธิและการคุ้มครองที่พึงได้จากรัฐและกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่อภิเษก พ.ศ... ที่ยังไม่ได้ประกาศบังคับใช้ เป็นกฎหมายรับรองความสัมพันธ์ในแบบคู่อภิเษก (Civil Partnership) ที่แยกออกมาซึ่งแตกต่างจากกฎหมายที่รับรองความสัมพันธ์ของคู่รักชายหญิงในแบบคู่สมรส

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกของเพศทางเลือกในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทความวิจัยและวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายการจดทะเบียนคู่อภิเษกของคู่รักเพศเดียวกันในบริบทของประเทศไทย และเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนางานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาและสังเคราะห์ (Qualitative Method Research) ผลการศึกษาและสังเคราะห์บทความจะทำให้ทราบถึงแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยและการศึกษาในอนาคตที่สนใจศึกษานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการที่ใช้ในการสังเคราะห์บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้



การสืบค้นงานวิจัย (Search Strategy)

หลังจากกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเคราะห์บทความและงานวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การสืบค้นงานวิจัยและบทความวิชาการที่ศึกษานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของเพศทางเลือกในประเทศไทย บทความนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา ประชากรของการศึกษา (Population) ได้แก่ บทความและงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในระบบฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) และ Google Scholar ที่ศึกษานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของเพศทางเลือกในประเทศไทย

คำที่ใช้สืบค้นงานวิจัย (Key Terms)

คำที่นำมาใช้ในการสืบค้นบทความวิชาการและงานวิจัยที่อยู่ในฐานข้อมูล thaijo.com รวมถึง Google Scholar ประกอบด้วย นโยบาย กฎหมาย บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สมรสคู่รักเพศเดียวกัน ทั้งนี้ ยังใช้กลุ่มคำในการสืบค้นบทความวิชาการและงานวิจัยเพื่อให้ได้งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องมากที่สุดสำหรับการสังเคราะห์งานวิจัย ได้แก่ วิจัยกฎหมายสมรสเพศเดียวกัน LGBT วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสมรสเพศที่สาม วิจัยการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรส และนโยบายจดทะเบียนสมรสเพศเดียวกัน/หลากหลายทางเพศ

เกณฑ์การคัดเลือกบทความวิจัยและวิชาการ (Selection Criteria)

การสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ ใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือการคัดเลือกบทความวิจัย บทความวิชาการ และงานวิจัย คือ ต้องเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่เป็นงานหรือการศึกษาขั้นปฐมภูมิ (Primary Research) และทุติยภูมิ (Secondary Research) เผยแพร่และตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นไป เนื่องจากเป็นปีที่เริ่มมีการร่างกฎหมายการสมรสของคู่รักเพศเดียวกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของเพศทางเลือกในประเทศไทย ต้องเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่ศึกษานโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของเพศทางเลือกในบริบทของประเทศไทยเท่านั้น หรืออาจเป็นบทความวิชาการหรือวิจัยที่เปรียบเทียบนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของเพศทางเลือกระหว่างประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ และต้องเป็นบทความวิชาการหรือ



บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารบนระบบฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) และฐานข้อมูล Google Scholar เท่านั้น

การสกัดงานวิจัย (Data Extraction)

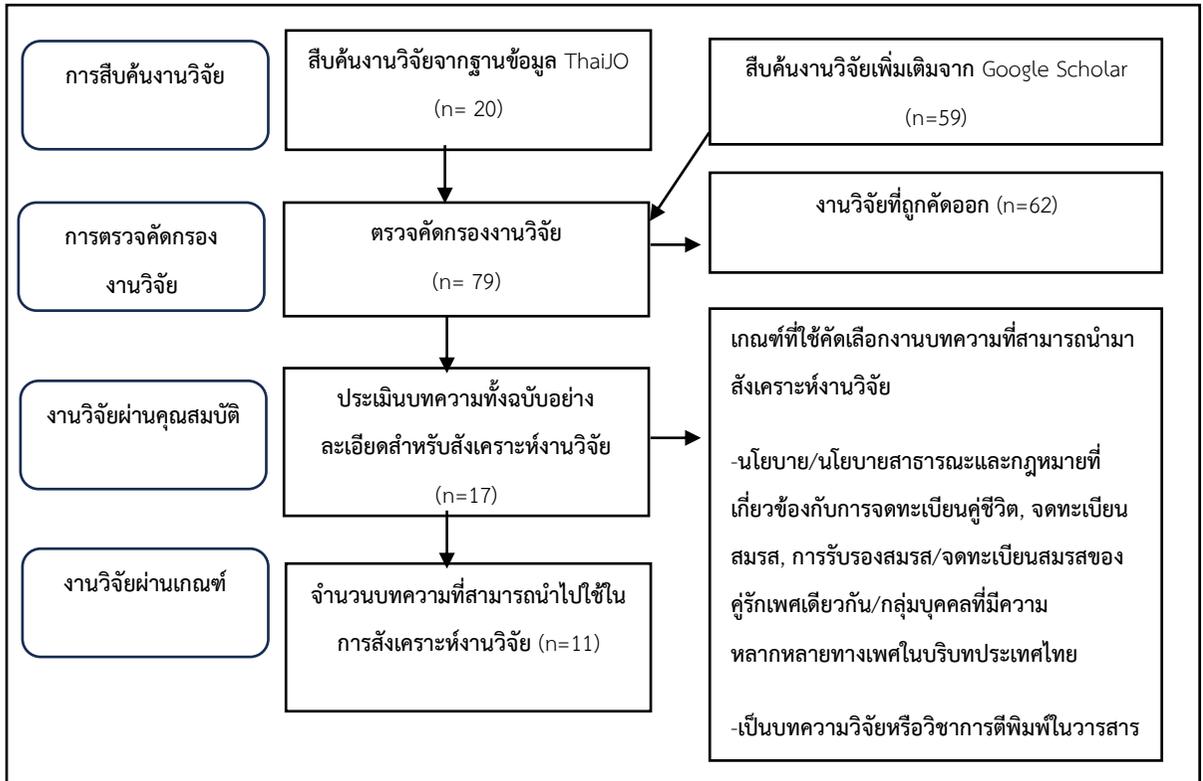
การสกัดงานวิจัยหรือการเลือกบทความวิจัย/วิชาการที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกบทความวิจัยและวิชาการที่สามารถนำไปศึกษาและสังเคราะห์ได้ จะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่แรกจะทำการตรวจคัดกรองบทความหรืองานวิจัย (Screening) ด้วยการตรวจสอบชื่อบทความ/งานวิจัยและบทคัดย่อที่มาจากการสืบค้นจำนวน 79 บทความ ขั้นตอนที่สอง คือ การประเมินบทความแบบเต็มงาน (Full-Text Assessment) ซึ่งจะประเมินเฉพาะบทความที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้เท่านั้น บทความและงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกมีจำนวน 11 บทความ ซึ่งเป็นบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารบนระบบฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) และศึกษานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่มือของแพททางเลือกในบริบทของประเทศไทย ส่วนเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดบทความหรืองานวิจัยออก คือ งานวิจัยหรือบทความเหล่านั้นไม่ได้ตีพิมพ์ในวารสารบนระบบฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) เป็นบทความที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ (Conference Proceedings) เผยแพร่โดยสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัยที่จัดการประชุมวิชาการขึ้น

วิธีสังเคราะห์บทความและงานวิจัย (Synthesis Method)

เพื่อให้มั่นใจว่าการสังเคราะห์งานวิจัยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงพัฒนาเครื่องมือสำหรับการสังเคราะห์งานวิจัย มีจำนวน 2 เครื่องมือ ได้แก่ แบบฟอร์มสกัดงานวิจัย (Data Extraction Form) และเครื่องมือวิเคราะห์บทความ (Article Analysis Tool) โดยที่แบบฟอร์มสกัดงานวิจัยเป็นเครื่องมือที่ทำหน้าที่วิเคราะห์คุณลักษณะ (Characteristics) ของบทความวิชาการและวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก (Eligible Articles) ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงแบบฟอร์มสกัดงานวิจัยจากงานทบทวนขอบเขต (Scoping Review) ของ Drabble et al. (2021) ส่วนเครื่องมือวิเคราะห์บทความผู้วิจัยจะนำมาใช้สังเคราะห์บทความด้วยการประเมินบทความทั้งฉบับอย่างละเอียด (Full-Text Article Assessment) ซึ่งเครื่องมือวิเคราะห์บทความนี้ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากกรอบที่ใช้ศึกษาและเขียนทบทวน



วรรณกรรมเชิงสังเคราะห์ของ Schirmer (2018) โดยมีขั้นตอนและวิธีการที่ใช้ในการสังเคราะห์บทความและงานวิจัยดังรูปภาพ 1



รูปภาพ 1 แสดงรายละเอียดขั้นตอนและวิธีการที่ใช้ในการสืบค้นงานวิจัยที่สามารถนำไปสังเคราะห์ได้

ผลการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์บทความวิจัยและวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายการจดทะเบียนคู่ชีวิตของคู่รักเพศเดียวกันในบริบทของประเทศไทย

คุณลักษณะของงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์และสามารถนำสังเคราะห์ได้

จากผลการศึกษาและสังเคราะห์ พบว่า มีงานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของเพศทางเลือกในประเทศที่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้



ทั้งหมด 11 งานวิจัย ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นงานที่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method Research) ในการศึกษาจำนวน 10 งาน (ร้อยละ 90.91) และเป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานจำนวน 1 งาน (ร้อยละ 9.09) โดยเป็นงานวิจัยในมิติด้านกฎหมายมากที่สุด จำนวน 10 บทความ (ร้อยละ 90.91) และเป็นมิติด้านนโยบายจำนวน 1 บทความ (9.09) สำหรับประเด็นที่ศึกษากันมากที่สุดในมิติด้านกฎหมาย ได้แก่ การเปรียบเทียบกฎหมาย (3 บทความหรือร้อยละ 25) รองลงมา คือ การรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสและการจดทะเบียนสมรส (ประเด็นละ 2 บทความหรือร้อยละ 16.67) ตามด้วยหลักสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม สิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลาย และสิทธิการสมรสและรับรองบุตร (ประเด็นละ 1 บทความหรือร้อยละ 8.33) ด้านกรอบแนวคิด/ทฤษฎี/สมมติฐาน พบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและวิจัยมากที่สุดจำนวน 5 บทความ (ร้อยละ 21.74) รองลงมา คือ ร่างพระราชบัญญัติชีวิต พ.ศ... จำนวน 3 บทความ (ร้อยละ 13.04) ตามด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของสหรัฐอเมริกาจำนวน 2 บทความ (ร้อยละ 8.70) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศ กระบวนการปรับทัศนวิสัยวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลายในประเทศไทย แนวคิดสิทธิเสรีภาพ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิความเสมอภาค แนวคิดเกี่ยวกับเหตุผล แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแนวคิดการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างบุคคลเพศหลากหลายและการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างชายกับหญิง อย่างละ 1 บทความ (ร้อยละ 4.35) ตามลำดับ ด้านรูปแบบที่ใช้ในการศึกษา พบว่า ใช้การวิจัยเอกสารมากที่สุด (Document Research) จำนวน 9 บทความ (ร้อยละ 42.86) รองลงมา คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 5 บทความ (ร้อยละ 23.81) การศึกษาแบบเปรียบเทียบ (Comparative Study) จำนวน 3 บทความ (ร้อยละ 14.29) ตามด้วยการสังเกต (Observation) การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ การรับฟังความคิดเห็น และการสำรวจ อย่างละ 1 บทความ (ร้อยละ 4.76) ตามลำดับ ด้านเครื่องมือวิจัย/ข้อมูล/แหล่งข้อมูล พบว่า ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น บทความ งานวิจัย หนังสือ หลักกฎหมายมาก



ที่สุดจำนวน 7 บทความ (ร้อยละ 53.85) รองลงมา คือ คำถามสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 3 บทความ (ร้อยละ 23.08) ตามด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Questions) จำนวน 1 บทความ (ร้อยละ 7.69) ตามลำดับ ด้านวิธีวิเคราะห์ พบว่า มีการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มากที่สุดจำนวน 11 บทความ (ร้อยละ 64.71) รองลงมา คือ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) จำนวน 3 บทความ (ร้อยละ 17.65) ตามด้วย ปรีทัศน์วรรณกรรม (Article Review) Descriptive Analysis และ Pearson's Correlation และการตีความ (Interpretation) อย่างละ 1 บทความ (ร้อยละ 5.88) ตามลำดับ

คุณลักษณะของบทความวิจัย/วิชาการที่ผ่านเกณฑ์การสังเคราะห์		จำนวน (%)	
การออกแบบการศึกษา	วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method Research)	10 (90.91)	
	วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)	1 (9.09)	
มิติการศึกษา	นโยบาย (Policy)	1 (8.33)	
	กฎหมาย (Legal issues)	หลักสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญ	1 (8.33)
		ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม	1 (8.33)
		การรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรส	2 (16.67)
		สิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลาย	1 (8.33)
		สิทธิการสมรสและการรับรองบุตร	1 (8.33)
		การจดทะเบียนสมรส	2 (16.67)
		เปรียบเทียบกฎหมาย	3 (25.00)
		กรอบแนวคิด/ทฤษฎี/สมมติฐาน	ทฤษฎีทางศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม
แนวคิดการสมรส เพศ และความหลากหลายทางเพศ	2 (8.70)		
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย	5 (21.74)		
ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	1 (4.35)		
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550	1 (4.35)		
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศ	1 (4.35)		
กระบวนการปรีทัศน์วรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลายในประเทศไทย	1 (4.35)		
แนวคิดสิทธิเสรีภาพ	1 (4.35)		
แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิความเสมอภาค	1 (4.35)		
แนวคิดเกี่ยวกับเหตุผล	1 (4.35)		
แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	1 (4.35)		



	แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	1 (4.35)
	แนวคิดการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างบุคคลเพศหลากหลายและการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างชายกับหญิง	1 (4.35)
	กฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของสหรัฐอเมริกา	2 (8.70)
	ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ... (ของไทย)	3 (13.04)
รูปแบบที่ใช้ในการศึกษา	การวิจัยเอกสาร (Document Research)	9 (42.86)
	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	5 (23.81)
	การสังเกต (Observation)	1 (4.76)
	การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ	1 (4.76)
	การรับฟังความคิดเห็น	1 (4.76)
	เปรียบเทียบ (Comparative Study)	3 (14.29)
	สำรวจ (Survey)	1 (4.76)
เครื่องมือวิจัย/ข้อมูล/ แหล่งข้อมูล	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured questions)	1 (7.69)
	คำถามสัมภาษณ์เชิงลึก	3 (23.08)
	แบบสอบถาม (Questionnaires)	2 (15.38)
	ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น บทความ งานวิจัย หนังสือ หลักกฎหมาย	7 (53.85)
วิธีวิเคราะห์	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	11 (64.71)
	การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis)	3 (17.65)
	ปริทัศน์วรรณกรรม (Article Review)	1 (5.88)
	Descriptive Analysis และ Pearson's Correlation	1 (5.88)
	การตีความ (Interpretation)	1 (5.88)

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะของงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์และสามารถนำไปสังเคราะห์
หมายเหตุ: บทความอาจใช้กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีมากกว่า 1 กรอบแนวคิด/ทฤษฎี รวมถึง
รูปแบบที่ใช้ในการศึกษา

2. พัฒนาการของงานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียน คู่ชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

จากการศึกษาและสังเคราะห์ด้วยเครื่องมือวิเคราะห์บทความ (Article Analysis Tool) ดังตาราง 2 พบว่า พัฒนาการของงานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยเริ่มต้นด้วยการศึกษาสภาพ



ปัญหาความเสียเปรียบของคู่ความหลากหลายทางเพศอันเนื่องมาจากการไม่มีกฎหมายสมรสในประเทศไทย โดย ภาณุ มีชานาญ (2556) และการศึกษาการรับรองสถานภาพการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดย ธัญลักษณ์ นามจักร (2556) ทั้งสองบทความมีผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การเสียสิทธิของกลุ่มคู่รักเพศเดียวกันจากการไม่มีกฎหมายรองรับการจดทะเบียนคู่ชีวิตหรือสมรสกลายเป็นปัญหาใหญ่สำหรับกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ ทั้ง 2 บทความตีพิมพ์ในที่กลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับนโยบายและกฎหมายเกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศเริ่มเรียกร้องการรับรองจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มคู่รักเพศเดียวกัน หลังจากนั้นพบงานวิจัยที่ศึกษาการกำหนดนโยบายการจดทะเบียนคู่ชีวิตในประเทศไทยและผลการศึกษา โดย พรชัย ปานอ่อน (2559) และมีผลการศึกษา ดังนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายด้านการจดทะเบียนคู่ชีวิตในประเทศไทยยังไม่สามารถทำได้ เนื่องจากกลุ่มสนับสนุนกฎหมายการจดทะเบียนคู่ชีวิตซึ่งร่างขึ้นโดยพรรคการเมืองและข้าราชการ กับกลุ่มที่สนับสนุนกฎหมายการจดทะเบียนคู่ชีวิตซึ่งร่างขึ้นโดยองค์กรอิสระและเครือข่ายความหลากหลายทางเพศ มีความคิดเห็นแตกต่างกันในสาระสำคัญของร่างกฎหมายการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทย ทำให้ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตล่าช้าออกไปและส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทย ถัดไปเป็นการศึกษาปัญหาทางกฎหมายกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก โดย นิรันดร ทรงนิรันดรและศิริลักษณ์ ประสันแพงศรี (2561) พบว่า ปัญหาการจดทะเบียนสมรสของบุคคลเพศทางเลือกในประเทศไทย มี 2 ปัญหา ดังนี้ ปัญหาด้านกฎหมาย ได้แก่ การจัดการทรัพย์สิน กฎหมายครอบครัวและมรดก การทำประกันชีวิต สิทธิในการตัดสินใจรักษาพยาบาล และการลดหย่อนภาษี ปัญหาการยอมรับภายในสังคม นอกจากนี้ ยังมีประชาชนบางกลุ่มที่มองว่า ร่าง พ.ร.บ.การจดทะเบียนคู่ชีวิต ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ลำดับต่อมา มีการศึกษาและวิเคราะห์สิทธิการจดทะเบียนคู่ชีวิตในส่วนของร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต โดย ณัฐ นารินทร์ จรินทิพย์ ตรีตริงตรีคุณ และสอน สมุทวนิช เขียวพรานนท์ (2562) พบว่า ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ... ให้สิทธิทางครอบครัวตามกฎหมายแก่คู่ชีวิตใกล้เคียงกับคู่สมรสตามกฎหมาย แต่ยังมีประเด็นที่ควรต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติต่อไป เช่น บุคคลที่สามารถเป็นพยานในการจดทะเบียนคู่ชีวิต เนื่องจากมาตรา 10 (2) ไม่ได้กำหนดข้อห้ามบุคคลไว้



ความสามารถเป็นพยานในการจดทะเบียนคู่ชีวิต การตีความเงื่อนไขการจดทะเบียนคู่ชีวิต มาตรา 8 (3) ร่าง พ.ร.บ.การจดทะเบียนคู่ชีวิต ไม่ได้วางหลักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องของมัน หรือสินสอดไว้ เหตุแห่งความเป็นโมฆะของการจดทะเบียนคู่ชีวิตตามร่าง พ.ร.บ.การจดทะเบียนคู่ชีวิต มาตรา 45 ถึงมาตรา 50 ไม่ได้วางหลักเรื่องในเรื่องความไม่ยินยอมเป็นคู่ชีวิต และมีการศึกษาและวิเคราะห์ความเหมาะสมกรณีการนำกฎหมายการจดทะเบียนสมรสของ บุคคลเพศเดียวกันตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาในการปรับใช้กับกฎหมายไทย โดย อาจารย์ มี อินทร์เกิด มีสิทธิ์ (2562) พบว่า ทั้งประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีการรับรองความสัมพันธ์ ของคู่รักเพศเดียวกันในแบบคู่ชีวิต (Civil Union/Partnership) ที่ไม่ใช่คู่สมรส (Same-Sex Marriage) แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยให้สิทธิเฉพาะชายกับหญิงเท่านั้นที่ สมรสกันได้ หลักกฎหมายของอเมริกาได้รับรองสิทธิตามกฎหมายของคู่รักเพศเดียวกัน มีหลัก กฎหมายรับรองสิทธิการอยู่ร่วมกัน สามารถจดทะเบียนได้ภายใต้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นในแต่ละ มลรัฐ มีกฎหมายบัญญัติแยกต่างหากให้สิทธิแก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในการจด ทะเบียนความสัมพันธ์ ในแต่ละมลรัฐจะมีชื่อเรียกแตกต่างกัน ัญลักษณ์ ทองมุสิทธิ์และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2563) ศึกษากฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายรับรองสิทธิการสมรสเฉพาะ เพศชายและหญิงเท่านั้น ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่วน เกิดเกียรติภรณ์ แสงมณีจිරันันเดชาและรัตพงษ์ สอนสุภาพ (2563) ศึกษาความเสมอภาคของ กลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตรที่เป็นโอกาสและความท้าทายของ สังคมไทย พบว่า การจดทะเบียนสมรสของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่สามารถกระทำ ได้ในประเทศไทยเพราะขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และ มาตรา 1458 ส่วนร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ... ยังไม่ทำให้สิทธิที่ครอบคลุมรวมถึงสิทธิการรับรองบุตร ฉัตรชัย เอมราช (2563) ศึกษางานวิจัยทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคล เพศหลากหลายในประเทศไทย พบว่า การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของ บุคคลเพศหลากหลายในประเทศไทยยังจำกัดและวนเวียนอยู่ในบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติ ภายใต้สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคลเพศหลากหลายและไม่มีกฎหมายรองรับ สิทธิและหน้าที่ของบุคคลเพศหลากหลาย ทั้งนี้ในปัจจุบันสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศ



หลากหลายมีแนวโน้มได้รับการยอมรับในระบบกฎหมายไทยอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบกฎหมายที่กลายเป็นปัญหาใหม่ที่ยังไม่เคยได้รับการศึกษา ขาดสาระสำคัญของเพศ การสมรส และครอบครัวในระบบกฎหมายไทย ตินฉัน ชัยสายัณห์ (2564) ศึกษาสิทธิและความเท่าเทียมทางกฎหมายของการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และสิทธิที่ได้รับตามการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ... พบว่า ควรมีกฎหมายรองรับสถานการณ์ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันให้แก่กลุ่มคนแบบรักเพศเดียวกันที่เป็นกฎหมายพิเศษอีกฉบับ แยกต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสิทธิต่าง ๆ ของความเป็นคู่สมรสหรือสามีภริยา หรือสามีภริยาที่มีความเกี่ยวพันและต้องสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม แม้สิทธิบางประการอาจไม่เกิดขึ้นได้ และต้องเหมาะสมและเป็นไปได้ทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ปาริตา จิรทิพย์ (2565) ศึกษาแนวทางกฎหมายในการจดทะเบียนรับรองสถานภาพทางกฎหมายของคู่รักเพศเดียวกัน และพบว่า ศาสนาคริสต์และฮินดูถือว่ารักเพศเดียวกันเป็นบาป ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นพฤติกรรมต้องห้ามละเมิดคำสอน และศาสนาพุทธถือว่าผิดขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไม่เหมาะสม ด้านความคิดเห็น พบว่า ประเทศไทยมีเสรีภาพการกระทำใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและจารีตประเพณี สามารถทำได้โดยไม่มีควมผิด แต่สังคมไทยยังเห็นว่าเป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสม ด้านการรับรองและคุ้มครองสถานภาพทางกฎหมาย ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพทางกฎหมาย เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียม ถูกเลือกปฏิบัติ เมื่อเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา จากการสังเคราะห์ พบว่า งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยมุ่งเน้นที่การแสดงถึงปัญหาที่คนกลุ่มคู่รักเพศเดียวกันหรือหลากหลายทางเพศต้องประสบพบเจอกับการไม่มีกฎหมายรองรับการจดทะเบียนสมรสเมื่อเปรียบเทียบกับคู่รักหญิงชายทั่วไป งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานในมิติด้านกฎหมายเป็นหลัก และนำเสนอหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยที่ควรจะเป็น และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาสาระของร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ...ของประเทศไทย ต้องการให้มีกฎหมายเฉพาะแยกออกมาสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน เพราะมองว่ายังไม่เท่าเทียมกับกฎหมายการจดทะเบียนสมรสของชายหญิง ด้วยการอ้างถึงกฎหมายสูงสุดของประเทศหรือรัฐธรรมนูญแห่ง



ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เขียนไว้ว่า “ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดเพศหรือศาสนาใดย่อมอยู่ภายในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน” และ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” จะตีประเด็นว่าหากไม่มีกฎหมายรับรองการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มคู่รักเพศเดียวกันและควรให้สิทธิและการคุ้มครองเช่นเดียวกับกฎหมายจดทะเบียนสมรส รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นการขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญปี 2560 หรือไม่ได้ให้ความเสมอภาคที่แท้จริงแก่บุคคลหลากหลายทางเพศ

การอ้างอิง (Citation)	ดิฉันทน์ ชัยสายัณห์. (2564). สิทธิและความเท่าเทียมทางกฎหมายของการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิที่ได้รับตามการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ... <i>Journal of Social Science for Local Rajabhat Mahasarakham University</i> , 5(4), 281-288.	
ความเป็นมาของปัญหา (Rationale)	วัตถุประสงค์/คำถามการวิจัย	1. สิทธิและความเท่าเทียมทางกฎหมายของการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิที่ได้รับตามการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. เป็นผลจากหลักการและเหตุผลที่นำไปสู่การยอมรับหรือเป็นเพราะกฎหมายพัฒนาการทางกฎหมายของรัฐเพื่อตอบสนองให้แก่ประชากรใช่หรือไม่
	วิธีวิจัย	วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ: วิจัยเอกสาร
	กรอบแนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้ศึกษา/สมมติฐาน	กฎหมายการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ...
	กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก/แหล่งข้อมูล	พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิของความเป็นคู่สมรส, ประมวลกฎหมายอาญา สิทธิของความเป็นคู่สมรสใน, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สิทธิของความเป็นคู่สมรส และกฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสิทธิต่าง ๆ ของความเป็นคู่สมรส
การวิเคราะห์ (Analysis)	Content Analysis	
ผลการศึกษา (Results)	ควรมีกฎหมายรองรับสถานการณ์ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันให้แก่กลุ่มคนแบบรักเพศเดียวกันที่เป็นกฎหมายพิเศษอีกฉบับ แยกต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสิทธิต่าง ๆ ของความเป็นคู่สมรสหรือสามีภรรยา หรือสามีภรรยาที่มีความเกี่ยวพันและต้องสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม แม้สิทธิบางประการอาจไม่เกิดขึ้นได้ และต้องเหมาะสมและเป็นไปได้ทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม	

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือวิเคราะห์บทความและผลการวิเคราะห์บทความ



อภิปรายผล

บทความนี้ทำการศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทย มีบทความวิจัยและวิชาการที่สามารถผ่านเกณฑ์การสังเคราะห์จำนวน 11 บทความซึ่งเป็นงานวิจัยด้านกฎหมายเป็นหลัก เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรส พ.ศ... ยังไม่ได้ประกาศและบังคับใช้เพราะยังอยู่ในช่วงปรึกษาหารือและสภาร่างกฎหมายฉบับนี้อยู่ ส่งผลให้งานวิจัยด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยยังทำไม่ได้ จึงทำให้งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในมิติกฎหมายเป็นหลัก (พรชัย ปานอ่อน, 2559) งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ส่วนใหญ่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร (Document Research) และใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น บทความ งานวิจัย หนังสือ หลักกฎหมาย เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นงานวิจัยดังกล่าวนำหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศมาทำการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายปัจจุบันนอกจากนี้ งานวิจัยเชิงปริมาณแทบจะไม่ถูกนำมาใช้การศึกษาและวิจัย อาจเป็นเพราะการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างยังไม่สะดวกมากนัก และเนื่องจากร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรส พ.ศ... ยังไม่ได้ประกาศและบังคับใช้ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอาจยังไม่แน่ใจถึงสิทธิและการคุ้มครองที่พึงจะได้รับจากร่างกฎหมายดังกล่าว ดังนั้น การใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณอาจยังไม่มีประโยชน์มากนัก อย่างไรก็ตามงานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sansri Vorasingha และ Samsuwan (2022) ที่ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบจากการนำนโยบายและกฎหมายสมรสเพศเดียวกัน พบว่า การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบหรือการออกกฎหมายหรือนโยบายการจดทะเบียนของคู่อภิเษกสมรสเพศเดียวกันในกลุ่มประเทศเอเชียมีน้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมีเพียงแค่ประเทศไต้หวันเพียงประเทศเดียวในเอเชียที่ผ่านร่างและรับรองการจดทะเบียนคู่อภิเษกสมรสของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น จึงอาจยังไม่มีประเด็นที่น่าสนใจหรือปัญหาที่ต้องศึกษาและวิจัย แม้ว่างานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียน



ทะเบียนคู่มือชีวิตของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยจะมีไม่มากนัก แต่เป็นงานที่สะท้อนถึงพัฒนาการของนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่มือชีวิตของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี งานวิจัยในช่วงแรกจะเป็นการสะท้อนปัญหาของคู่รักเพศเดียวกันจากการขาดสิทธิและการคุ้มครองที่เป็นผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับเช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิง และเมื่อมีร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่มือชีวิต พ.ศ... ขึ้น จึงพัฒนามาศึกษาและวิจัยเนื้อหาและสาระสำคัญของร่างกฎหมายแต่ยังคงอยู่ในประเด็นสิทธิและความเท่าเทียมที่บุคคลหลากหลายทางเพศพึงได้รับเช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิง

3. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนางานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่มือชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

จากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่มือชีวิตของเพศทางเลือกในประเทศไทย มีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาหรืองานวิจัยในอนาคต ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Research) ในการศึกษาประเด็นด้านนโยบายและกฎหมายเพื่อยืนยันผลการศึกษาว่ากลุ่มคู่รักเพศเดียวกันต้องการสิทธิและกฎหมายการจดทะเบียนคู่มือชีวิตเช่นเดียวกับการจดทะเบียนสมรสชายหญิงตรงกัน ควรศึกษาทัศนคติของประชากรทั่วไปที่มีต่อกฎหมายจดทะเบียนคู่มือชีวิตสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อกลุ่มคนเพศทางเลือกได้หรือไม่ และใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method Research) ในการศึกษา ซึ่งผลการศึกษสามารถให้ผลักดันให้มีการประการและบังคับใช้กฎหมายให้เร็วขึ้น และควรศึกษาเรื่องผลกระทบจากการนำนโยบายและกฎหมายจดทะเบียนคู่มือชีวิตมาบังคับใช้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทความนี้ทำการสืบค้นและสังเคราะห์งานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่มือชีวิตของเพศทางเลือกในประเทศไทยเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และพัฒนาการของงานวิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนางานวิจัยด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่มือชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาประเด็นด้านกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่มือชีวิต และกฎหมายสมรสเพศเดียวกันของ



สหรัฐอเมริกา แสดงปัญหาที่กลุ่มคู่รักเพศเดียวกันไม่ได้รับจากการไม่มีกฎหมายรองรับการใช้ชีวิตคู่เช่นเดียวกับคู่รักชายหญิง ความไม่เท่าเทียมสิทธิและกฎหมายที่คู่รักเพศเดียวกันควรจะได้เช่นเดียวกับคู่รักชายหญิง ดังนั้น หน่วยงาน กลุ่มนักการเมือง และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนร่างพ.ร.บ.การจดทะเบียนคู่ชีวิตของประเทศไทยควรบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ เพื่อรับรองสิทธิในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของพวกบุคคลรักเพศเดียวกันให้มีสิทธิเสมือนคู่สมรสต่างเพศกันอย่างเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย เอมราช. (2563). งานวิจัยทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลายในประเทศไทย. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 13(2), 120-147.
- ณฐ นารินทร์., จรินทร์พิทย์ ตรีตริงตรีคุณ., & สอน สมุทวณิช เขียรพรานนท์. (2562). วิเคราะห์สิทธิการจดทะเบียนคู่ชีวิต: ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต. *Journal of Humanities and Social Sciences*, CMRU, 1(1), 71-98.
- ดิณณ์ ชัยสายัณห์. (2564). สิทธิและความเท่าเทียมทางกฎหมายของการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิที่ได้รับตามการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ... *Journal of Social Science for Local Rajabhat Mahasarakham University*, 5(4), 281-288.
- เทิดเกียรติภณช์ แสงมณีจිරนันเดชา., & รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2563). ความเสมอภาคของกลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตร: โอกาสและความท้าทายของสังคมไทย. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 14(1), 61-70.
- ชญญาภัส ทองมุสิทธิ, และ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2563). กฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคล ที่มีความหลากหลายทางเพศ. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 15(2), 342-353.
- เทิดเกียรติภณช์ แสงมณีจिरนันเดชา., & รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2563). ความเสมอภาคของกลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตร: โอกาสและความท้าทายของ



- สังคมไทย. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 14(1), 61-70.
- นิรันดร์ ทรงนิรันดร์., & ศิริลักษณ์ ประสันแพงศรี. (2561). ปัญหาทางกฎหมายกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก. *วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ*, 5(2), 56-69.
- ปาริตา จิรทิพย์. (2565). แนวทางกฎหมายในการจดทะเบียนรับรองสถานภาพทางกฎหมายของคู่อีกเพศเดียวกัน. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(2), 1-13.
- พรชัย ปานอ่อน. (2559). การกำหนดนโยบายการจดทะเบียนคู่ชีวิตในประเทศไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 2(1), 113-127.
- ภานพ มีชำนาญ. (2556). สภาพปัญหาความเสียเปรียบของคู่ความหลากหลายทางเพศอันเนื่องมาจากการไม่มีกฎหมายสมรสในประเทศไทย. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 6(1), 107-125.
- อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์. (2562). ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมกรณีการนำกฎหมายการจดทะเบียนสมรสของบุคคลเพศเดียวกันตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาในการปรับใช้กับกฎหมายไทย. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 12(1), 135-146.
- Schirmer, B. R. (2018). Framework for Conducting and Writing a Synthetic Literature Review. *International Journal of Education*, 10(1), 94-105.
- Wyborn, C., Louder, E., Harrison, J., Montambault, J., Montana, J., Ryan, R., & Hutton, J. (2018). Understanding the Impacts of Research Synthesis. *Environmental Science and Policy*, 86, 72-84.
- Drabble, L. A., Wootton, A. R., Veldhuis, C. B., Riggle, D. B. E., Rostosky, S. S., Lannutti, P. J., & Hughes, T. L. (2021). Perceived Psychological Impacts of Legalized Same-Sex Marriage: A Scoping Review of Sexual Minority Adults' Experiences. *PLoS ONE*, 16(5), 1-22.



Sarnkhaowkhom, C., & Suwathanpornkul, I. (2021). การสังเคราะห์งานวิจัยแบบผสม
วิธี: แนวคิด การออกแบบและการประยุกต์ใช้. *Journal of Nursing and Health
Sciences*, 15(1), 1-13.

Sansri, R., Tanawan Vorasingha, และ Lanliya Samsuwan. (2022). Effects of Same-
Sex Marriage Policy on Social Attitudes toward LGBTQ People: A Policy
Evaluation Perspective. *Journal of Contemporary Governance and Public
Policy*, 3(2), 101-116.